

**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

**Βρυξέλλες, 24 Ιουνίου 2013 (25.06)
(OR. en)**

11491/13

**COHOM 133
COPS 250
PESC 774
FREMP 91**

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

του: Συμβουλίου

με ημερομηνία: 24 Ιουνίου 2013

αριθ. προηγ. εγγρ.: 10963/13 COHOM 117 COPS 231 PESC 698 FREMP 83

Θέμα: Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για την προαγωγή και την προστασία της
θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων

Στις 24 Ιουνίου 2013, το Συμβούλιο ενέκρινε τις κατευθυντήριες γραμμές για την προαγωγή και την προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων που προσαρτώνται στο παρόν σημείωμα.

**Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ
για την προαγωγή και την προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας
και της ελευθερίας των πεποιθήσεων**

I. Εισαγωγή

A. Αιτιολόγηση της δράσης

1. Το δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων¹, κοινώς αναφερόμενο ως θρησκευτική ελευθερία και ελευθερία των πεποιθήσεων (FoRB) αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα κάθε ανθρώπου. Σαν οικουμενικό ανθρώπινο δικαίωμα, η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία των πεποιθήσεων διασφαλίζει το σεβασμό της πολυμορφίας. Η ελεύθερη άσκησή της συμβάλλει άμεσα στη δημοκρατία, την ανάπτυξη, το κράτος δικαίου, την ειρήνη και τη σταθερότητα. Οι παραβιάσεις της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων παροξύνουν τη θρησκευτική μισαλλοδοξία και συχνά αποτελούν τις πρώτες ενδείξεις εν δυνάμει βιαιοτήτων και συγκρούσεων.

2. Όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα να εκδηλώνουν τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις τους, ατομικά ή συλλογικά, κατ' ιδίαν ή δημοσίως μέσω λατρείας, τήρησης των τύπων, ενεργού άσκησης και διδασκαλίας, χωρίς την απειλή εκφοβισμών, διακρίσεων, βιαιοτήτων ή επιθέσεων. Ομοίως πρέπει να προστατεύονται τα άτομα που αλλάζουν ή εγκαταλείπουν θρήσκευμα ή πεποιθήσεις, τα άτομα με αγνωστικιστικές ή αθεϊστικές πεποιθήσεις, καθώς και όσοι δεν ομολογούν κανένα θρήσκευμα ή πεποίθηση.

3. Οι παραβιάσεις ή καταχρήσεις της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων, είτε προέρχεται από κρατικούς είτε από μη κρατικούς φορείς, αποτελούν διαδεδομένο και περίπλοκο φαινόμενο με θύματα ανθρώπους σε όλον τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης.

¹ Βλ. άρθρο 18 της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου (UDHR) και άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR)

B. Στόχος και πεδίο εφαρμογής

4. Για την προαγωγή και προστασία της ελευθερίας της θρησκευτικής πίστης και των πεποιθήσεων, η ΕΕ έχει ως γνώμονα τον οικουμενικό, αδιαίρετο, αλληλένδετο και αλληλεξαρτώμενο χαρακτήρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είτε πρόκειται για ατομικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά δικαιώματα.
5. Σε συμμόρφωση προς τα ευρωπαϊκά πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα², η ΕΕ και τα κράτη μέλη της δεσμεύονται να σέβονται, να προστατεύουν και να προάγουν εντός των συνόρων τους τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων.
6. Με τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, η ΕΕ επιβεβαιώνει ότι είναι αποφασισμένη να προάγει, κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων ως δικαίωμα που μπορεί να ασκείται από τον καθένα και οπουδήποτε, βάσει των αρχών της ισότητας, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της καθολικότητας. Μέσω των εργαλείων της εξωτερικής πολιτικής της, η ΕΕ επιδιώκει να συνδράμει, με τρόπο συνεπή και συγκροτημένο, στην έγκαιρη πρόληψη και την αντιμετώπιση των παραβιάσεων του δικαιώματος αυτού.
7. Με τον τρόπο αυτό, η ΕΕ δίνει έμφαση στο δικαίωμα του ατόμου να πιστεύει ή να μην πιστεύει και, είτε ατομικά είτε συλλογικά, να εκφράζει ελεύθερα τις πεποιθήσεις του. Η ΕΕ δεν προβαίνει σε αξιολόγηση των διαφορετικών θρησκευμάτων ή πεποιθήσεων, ή της ανυπαρξίας τους, αλλά διασφαλίζει την προστασία του δικαιώματος κάποιου να πιστεύει ή να μην πιστεύει. Η ΕΕ δρα με τρόπο αμερόληπτο και δεν ευθυγραμμίζεται με καμία θρησκεία ή πεποίθηση.
8. Οι κατευθυντήριες γραμμές δίνουν ορισμούς των διεθνών προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα όσον αφορά τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων και παρέχουν σαφείς πολιτικές κατευθύνσεις για τον τρόπο με τον οποίο οι υπάλληλοι των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών της ΕΕ πρέπει χειρίζονται τις επαφές τους με τρίτες χώρες, διεθνείς οργανισμούς ή οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στον συγκεκριμένο τομέα. Επίσης, παρέχουν στους υπαλλήλους πρακτικές κατευθύνσεις σχετικά με τους τρόπους πρόληψης των παραβιάσεων της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων, ανάλυσης περιπτώσεων και αποτελεσματικής αντίδρασης στις παραβιάσεις, οπουδήποτε αυτές παρατηρούνται, προκειμένου να προάγουν και να προστατεύουν τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων κατά την άσκηση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ.

² Στην Ευρώπη, η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία των πεποιθήσεων προστατεύεται κυρίως από το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας μη εξαντλητικός κατάλογος των διεθνών κανόνων και προτύπων παρατίθεται στο παράρτημα.

Γ. Ορισμοί

9. Η ελευθερία της θρησκευτικής πίστης και των πεποιθήσεων κατοχυρώνεται στο άρθρο 18 τόσο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα ανθρώπινα δικαιώματα (UDHR) όσο και του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR) και πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της Γενικής παρατήρησης αριθ. 22 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η ελευθερία της θρησκευτικής πίστης και των πεποιθήσεων έχει δύο συνιστώσες:

- (α) την ελευθερία κάθε ατόμου να έχει ή να μην έχει ή να ενστερνιστεί (όπου περιλαμβάνεται και το δικαίωμα να αλλάξει) τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις της επιλογής του, και
- (β) την ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, ατομικά ή από κοινού με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, μέσω της λατρείας, της τήρησης των τύπων, της ενεργού άσκησης και της διδασκαλίας.

10. Κατ' εφαρμογή των παραπάνω προβλέψεων, η ΕΕ υπενθυμίζει ότι «η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων ισχύει εξ ίσου για όλους. Συνιστά θεμελιώδη ελευθερία που περιλαμβάνει όλες τις θρησκείες και πεποιθήσεις, μεταξύ άλλων και όσες δεν έχουν ασκηθεί εκ παραδόσεως σε συγκεκριμένη χώρα, τις πεποιθήσεις προσώπων που ανήκουν σε θρησκευτικές μειονότητες, καθώς και τις μη θειστικές και αθεϊστικές πεποιθήσεις³

-- Δικαίωμα του ατόμου να ανήκει σε ένα θρήσκευμα, να ενστερνίζεται μια πεποίθηση ή να μην πιστεύει

11. Το άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα⁴ προστατεύει τόσο τις θειστικές όσο και της αγνωστικιστικές ή αθεϊστικές πεποιθήσεις καθώς και το δικαίωμα όσων δεν ομολογούν κανένα θρήσκευμα ή πεποίθηση. Οι όροι «πεποίθηση» και «θρησκεία» πρέπει να ερμηνεύονται διασταλτικά και η εφαρμογή του άρθρου δεν πρέπει να περιορίζεται στις παραδοσιακές θρησκείες ή στις θρησκείες και πεποιθήσεις με θεσμικά χαρακτηριστικά ή πρακτικές ανάλογες με αυτές των παραδοσιακών θρησκειών. Τα κράτη δεν πρέπει να περιορίζουν την ελευθερία υιοθέτησης οποιωνδήποτε θρησκειών ή πεποιθήσεων. Ομοίως απαγορεύεται ο εξαναγκασμός σε αλλαγή, αποποίηση ή αποκάλυψη της θρησκείας ή των πεποιθήσεων ενός ατόμου.

³ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων, 16 Νοεμβρίου 2009.

⁴ Βλ. Γενική παρατήρηση αριθ. 22.

12. Η υιοθέτηση ή όχι θρησκείας ή πεποιθήσεων είναι απόλυτο δικαίωμα και δεν επιτρέπεται να περιορίζεται για κανέναν λόγο⁵.

-- Δικαίωμα εκδηλώσεως της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων

13. Το άρθρο 18 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR) αναγνωρίζει το δικαίωμα «εκδηλώσεως» της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων, ατομικά ή από κοινού με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων, π.χ. μέσω της λατρείας, της τήρησης των τύπων της ενεργού άσκησης και της διδασκαλίας *περιλαμβάνει ένα ευρύ πεδίο πράξεων*⁶, των οποίων ο στενός και άμεσος δεσμός με τυχόν θρησκεία ή πεποιθήσεις πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση.

14. Αντίθετα με την ελευθερία του ατόμου να έχει ή να ενστερνίζεται τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις της επιλογής του ή να μην πιστεύει, η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων δύναται να υπόκειται σε περιορισμούς αλλά *«μόνο σε όσους περιορισμούς ορίζει ο νόμος και είναι απαραίτητοι για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, τάξης και υγείας ή ηθικής ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων»*⁷. Οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να συμμορφώνονται προς τα διεθνή πρότυπα και να ερμηνεύονται αυστηρώς. Η εισαγωγή περιορισμών για άλλους σκοπούς, όπως η εθνική ασφάλεια, δεν επιτρέπονται. Βάσει του άρθρου 18 παράγραφος 3 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR), και όπως αναπτύσσονται περαιτέρω στη Γενική παρατήρηση 22, όλοι οι περιορισμοί πρέπει να σέβονται τα ακόλουθα κριτήρια: να θεσπίζονται με νόμο, να μην εφαρμόζονται κατά παράβαση των δικαιωμάτων που εκχωρούνται από το άρθρο 18, να εφαρμόζονται μόνο για τους σκοπούς για τους οποίους ορίζονται, να σχετίζονται άμεσα και να είναι ανάλογοι προς τη συγκεκριμένη ανάγκη για την οποία προβλέφθηκαν, να μην χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή διακρίσεων και να εφαρμόζονται αμερόληπτα. Εφόσον η επιβολή περιορισμών δικαιολογείται από την ανάγκη προστασίας των χρηστών ηθών, πρέπει να βασίζεται σε αρχές που δεν εκπορεύονται αποκλειστικά από μία μοναδική παράδοση, καθώς η έννοια των χρηστών ηθών θεμελιώνεται σε πολλές κοινωνικές, φιλοσοφικές και θρησκευτικές παραδόσεις. Επιπλέον, όλοι οι παραπάνω περιορισμοί πρέπει να εκλαμβάνονται υπό το πρίσμα της καθολικότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αρχής της μη διάκρισης⁸.

5 Ούτε καν για λόγους εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου - βλ. άρθρο 4 παράγραφος 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

6 Βλ. ενδεικτικά παραδείγματα της παραγράφου 4 της Γενικής Παρατήρησης αριθ. 22

7 Βλ. άρθρο 18.3 ICCPR.

8 Βλ. Γενική παρατήρηση αριθ. 34.

II. Επιχειρησιακές κατευθυντήριες γραμμές

A. Βασικές αρχές δράσης

15. Η δράση της ΕΕ σχετικά με τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων θα βασιστεί στις ακόλουθες γενικές αρχές:

1. Οικουμενικός χαρακτήρας της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων

16. Η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων ισχύει εξ ίσου για όλους⁹. Είναι ένα οικουμενικό ανθρώπινο δικαίωμα που πρέπει να προστατεύεται παντού και για όλους¹⁰, ανεξαρτήτως ταυτότητας, τόπου διαμονής ή πεποιθήσεων.

17. Η οικουμενικότητα της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων βασίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα και σε διεθνείς συνθήκες¹¹ όπως το Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR). Περιφερειακές συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα¹² μπορούν να εκληφθούν επίσης ως κείμενα αναφοράς στο βαθμό που ευθυγραμμίζονται με το Διεθνές σύμφωνο (ICCPR).

2. Η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία των πεποιθήσεων αποτελούν ατομικό δικαίωμα το οποίο μπορεί να ασκείται από κοινού με άλλους

18. Η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία των πεποιθήσεων προστατεύουν το δικαίωμα του καθενός να πιστεύει, να υιοθετεί αθεϊστικές ή αγνωστικιστικές πεποιθήσεις ή να αλλάζει θρησκεία ή πεποιθήσεις. Δεν προστατεύουν συγκεκριμένες θρησκείες ή πεποιθήσεις. Η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία των πεποιθήσεων είναι δικαίωμα του καθενός και μπορεί να ασκείται ατομικά ή από κοινού άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά. Επομένως, η άσκησή του μπορεί να έχει επίσης μια συλλογική πτυχή.

⁹ Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 16ης Νοεμβρίου 2009 σχετικά με την ελευθερία της θρησκείας ή των πεποιθήσεων

¹⁰ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη μισαλλοδοξία, τις διακρίσεις και τη βία λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, 21 Φεβρουαρίου 2011.

¹¹ Στο παράρτημα 1 των κατευθυντήριων γραμμών, παρατίθεται ένας μη εξαντλητικός κατάλογος των σχετικών συνθηκών και δηλώσεων.

¹² Αφρικανικός Χάρτης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών, Αμερικανική Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αναθεωρημένος Αραβικός χάρτης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, Ευρωπαϊκή Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

19. Σε αυτό συμπεριλαμβάνεται το δικαίωμα των κοινοτήτων να εκτελούν «*πράξεις απαραίτητες προκειμένου οι θρησκευτικές ομάδες να διαχειρίζονται τις βασικές τους υποθέσεις*»¹³. Τα δικαιώματα αυτά περιλαμβάνουν, χωρίς να περιορίζονται σε αυτά, τη χορήγηση νομικής προσωπικότητας και τη μη επέμβαση σε εσωτερικές υποθέσεις, το δικαίωμα σύστασης και διατήρησης ελευθέρως προσβάσιμων τόπων λατρείας ή συνέλευσης, την ελευθερία επιλογής και κατάρτισης ηγετών και το δικαίωμα διεξαγωγής κοινωνικών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών ή φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων.

20. Δεν χορηγούνται αποκλειστικά δικαιώματα σε πιστούς συγκεκριμένων θρησκειών ή πεποιθήσεων: όλα τα δικαιώματα, είτε αφορούν την ελευθερία της πίστης είτε την εκδήλωση της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, είναι οικουμενικά και πρέπει να γίνονται σεβαστά χωρίς διακρίσεις.

3. Ο πρωταρχικός ρόλος των κρατών στην διασφάλιση της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων

21. Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα νομοθετικά τους συστήματα παρέχουν σε όλη την επικράτειά τους και σε όλους, άνευ αποκλεισμών ή διακρίσεων, επαρκείς και ουσιαστικές εγγυήσεις ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων.

22. Τα κράτη έχουν το πρωταρχικό καθήκον να προστατεύουν όλα τα άτομα που ζουν στην επικράτειά τους και υπόκεινται στη δικαιοδοσία τους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που έχουν αγνωστικιστικές ή αθεϊστικές πεποιθήσεις, των μειονοτήτων¹⁴ και των αυτοχθόνων λαών¹⁵, και να διασφαλίζουν τα δικαιώματά τους. Τα κράτη πρέπει να αντιμετωπίζουν όλα τα άτομα ισότιμα, χωρίς να εισάγουν διακρίσεις που βασίζονται στη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις τους¹⁶.

23. Τα κράτη πρέπει να εφαρμόζουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη ή την επιβολή κυρώσεων στις περιπτώσεις παραβιάσεων της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων και να διασφαλίζουν την υποχρέωση λογοδοσίας.

¹³ Βλ. Γενική Παρατήρηση αριθ. 22, παράγραφος 4.

¹⁴ Βλ. άρθρο 27 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR), στην ειδική μνεία των θρησκευτικών μειονοτήτων, και το άρθρο 2 της Διακήρυξης αριθ. 47/135 των ΗΕ σχετικά με τα δικαιώματα των ανθρώπων που ανήκουν σε μειονότητες.

¹⁵ Βλ. τα άρθρα 11 και 12 της Διακήρυξης αριθ. 61/295 των ΗΕ για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών.

¹⁶ Βλ. άρθρο 26 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR).

24. Επιπλέον, τα μέρη του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR) έχουν την υποχρέωση να απαγορεύουν κάθε δημόσια επίκληση θρησκευτικού μίσους που συνιστά υποκίνηση σε διάκριση, εχθροπραξία ή βία ¹⁷. Τα κράτη πρέπει να καταδικάζουν κάθε πράξη βίας και να οδηγούν τους δράστες ενώπιον της δικαιοσύνης.

4. Σχέση με την προάσπιση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και με άλλες κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα

25. Η ελευθερία της θρησκείας ή των πεποιθήσεων είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, με την ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι καθώς και με άλλα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες που όλα μαζί συμβάλλουν στην οικοδόμηση πλουραλιστικών, ανεκτικών και δημοκρατικών κοινωνιών. Η έκφραση θρησκευτικών ή μη θρησκευτικών πεποιθήσεων ή απόψεων που αφορούν θρησκείες ή πεποιθήσεις, επίσης προστατεύεται από το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, όπως αποτυπώνονται στο άρθρο 19 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR).

26. Ορισμένες πρακτικές που συνδέονται με τη φανερή άσκηση θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ή γίνονται αντιληπτές ως τέτοιες, ενδέχεται να συνιστούν παραβιάσεις των διεθνών προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων χρησιμοποιείται ορισμένες φορές για την αιτιολόγηση τέτοιων παραβιάσεων. Η ΕΕ αντιτίθεται σθεναρά σε κάθε παρόμοια αιτιολόγηση και παραμένει πλήρως προσηλωμένη στη σθεναρή προστασία και προαγωγή της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων σε όλον τον κόσμο. Συχνά οι παραβιάσεις έχουν ως θύματα γυναίκες, μέλη θρησκευτικών μειονοτήτων καθώς και άτομα στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού τους ή της ταυτότητας του φύλου τους.

27. Για την αντιμετώπιση πιθανών παραβιάσεων θα γίνει χρήση των υφιστάμενων κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ιδίως των κατευθυντήριων γραμμών που αφορούν: την προαγωγή και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών και την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων εναντίον τους, τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα βασανιστήρια και τη θανατική ποινή, καθώς και των επικείμενων κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ για την απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από λεσβίες, ομοφυλόφιλους, αμφιφυλόφιλους και διεμφυλικούς (ΛΟΑΔ) και την ελευθερία της έκφρασης εντός ή εκτός του διαδικτύου.

¹⁷ Άρθρο 20 παράγραφος 2 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR). Παρόμοια απαγόρευση εισήχθη στην ενωσιακή νομοθεσία μέσω της απόφασης πλαισίου που έλαβε η ΕΕ το 2008 για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να επιβάλλουν αποτρεπτικές κυρώσεις στην δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους στρεφόμενων κατά ομάδας ανθρώπων ή μέλους μιας τέτοιας ομάδας για λόγους, κυρίως, θρησκείας ή πεποιθήσεων.

B. Τομείς δράσης κατά προτεραιότητα

28. Όσον αφορά τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων, η ΕΕ θα εστιάσει την προσοχή της στα παρακάτω θέματα στα οποία πρέπει να αποδοθεί ίση σημασία:

1. Βία

29. Τα κράτη έχουν υποχρέωση να εγγυώνται την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να μεριμνούν για την πρόληψη, τη διερεύνηση και τη δίωξη πράξεων βίας που έχουν ως κίνητρο τη θρησκεία και τις πεποιθήσεις. Η βία ή η απειλή της -φόντοι, εκτελέσεις, εξαφάνιση, βασανιστήρια, σεξουαλική βία, απαγωγές και απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση- αποτελούν ευρέως διαδεδομένα φαινόμενα και πρέπει να αντιμετωπιστούν. Τέτοιου είδους βία μπορεί να προέρχεται από κρατικούς ή μη κρατικούς φορείς, να βασίζεται στην πραγματική ή πιθανολογούμενη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις του θύματος ή να θεμελιώνεται στις θρησκευτικές ή δογματικές/ιδεολογικές αρχές του δράστη.

30. Η ΕΕ προτίθεται:

- α. καταδικάζει δημοσίως τις εκτελέσεις, τους φόντους και άλλες πράξεις σοβαρής βίας που διαπράττονται εις βάρος ατόμων για λόγους θρησκείας ή πεποιθήσεων. Κατά περίπτωση, η ΕΕ θα εξετάζει την επιβολή περαιτέρω κυρώσεων.
- β. Θα ζητά άμεση λογοδοσία των κρατικών και μη κρατικών φορέων που διαπράττουν παρόμοιες πράξεις βίας και θα παρακολουθεί τις δικαστικές διαδικασίες ώστε να εξασφαλίζεται η απόδοση της δικαιοσύνης.
- γ. Θα παροτρύνει ενεργά τους κρατικούς και άλλους σημαντικούς -θρησκευτικούς ή μη- παράγοντες της κοινωνίας να εκφράζονται ανοικτά κατά της βίας και να καταδικάζουν δημοσίως τέτοιες πράξεις στο ύψιστο επίπεδο, ιδίως σε περιπτώσεις όπου αξιωματούχοι παροτρύνουν ή επιτρέπουν επιθέσεις κατά ατόμων ή κοινοτήτων και ιδιοκτησιών, συμπεριλαμβανομένων τόπων λατρείας, συνάθροισης ή θρησκευτικών χώρων ιστορικής σημασίας.
- δ. Θα διαμαρτύρεται σε κάθε εμπρηστικό μήνυμα κρατικών αξιωματούχων ή σημαντικών μη κρατικών παραγόντων που στρέφεται κατά των πιστών συγκεκριμένων θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, περιλαμβανομένων των θειστικών, αγνωστικιστικών και αθεϊστικών πεποιθήσεων, ιδιαίτερα εφόσον ζητούν αποκάλυπτα ή αιτιολογούν πράξεις βίας εναντίον τους.

- ε. Θα ζητά την έκδοση εθνικής νομοθεσίας που απαγορεύει τη δημόσια επίκληση θρησκευτικού μίσους η οποία συνιστά υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας (άρθρο 20 παράγραφος 2 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR)).
- στ. Θα καταδικάζει σθεναρά κάθε βία με θύματα γυναίκες και κορίτσια, περιλαμβανομένων των εγκλημάτων «τιμής», του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων, των πρόωρων και καταναγκαστικών γάμων, καθώς και κάθε βία κατά ατόμων λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας του φύλου τους, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων όπου η ασκούμενη βία αιτιολογείται από θρησκευτικές επιταγές ή συνήθειες. Η ΕΕ πρέπει να προωθήσει πρωτοβουλίες, μεταξύ άλλων νομοθετικές, για την πρόληψη και την ποινικοποίηση παρόμοιων πράξεων βίας.

2. Ελευθερία έκφρασης

31. Η ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων και η ελευθερία έκφρασης αποτελούν αλληλοεξαρτώμενα, αλληλένδετα και αλληλενισχυόμενα δικαιώματα που προστατεύουν όλους τους ανθρώπους -όχι τις θρησκείες ή τις πεποιθήσεις καθ' εαυτές- καθώς και το δικαίωμα έκφρασης γνώμης σχετικά με οποιαδήποτε ή όλες τις θρησκείες και πεποιθήσεις. Η λογοκρισία και οι περιορισμοί στη δημοσίευση και τη διανομή εντύπων ή ιστοτόπων σχετικών με θρησκείες ή πεποιθήσεις συνιστούν κοινές παραβάσεις και των δύο παραπάνω ελευθεριών και παρεμποδίζουν τα άτομα και τις κοινότητες στην άσκηση της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους. Οι περιορισμοί στο δικαίωμα της έκφρασης γνώμης σχετικά με τη θρησκεία και τις πεποιθήσεις θέτουν σε πολύ ευάλωτη θέση τα άτομα που ανήκουν σε θρησκευτικές μειονότητες αλλά ταυτόχρονα επηρεάζουν και τις πλειονότητες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που ενστερνίζονται μη παραδοσιακές θρησκευτικές πεποιθήσεις. Από κοινού, η ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων και η ελευθερία έκφρασης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της αδιαλλαξίας και των διακρίσεων που βασίζονται στη θρησκεία και τις πεποιθήσεις.

32. Σε περιπτώσεις απειλής ή πρόκλησης πράξεων βίας ή επιβολής περιορισμών στο δικαίωμα έκφρασης γνώμης σχετικά με τη θρησκεία και τις πεποιθήσεις, η ΕΕ θα δράσει βάσει των παρακάτω αρχών:

- α. Όταν εκφράζονται επικριτικά σχόλια σχετικά με θρησκείες ή πεποιθήσεις τα οποία θεωρούνται από τους πιστούς τόσο προσβλητικά ώστε ενδέχεται να καταλήξουν σε πράξεις βίας εναντίον ή από πλευράς των πιστών, τότε:

- ο Εφόσον, εκ πρώτης όψεως, τα σχετικά σχόλια συνιστούν ρητορική μίσους, ήτοι υπόκεινται στο στενό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 20 παράγραφος 2 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR) (το οποίο απαγορεύει κάθε δημόσια επίκληση θρησκευτικού μίσους που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας), η ΕΕ θα τα καταδικάζει και θα ζητά να διερευνηθούν και να δικαστούν από ανεξάρτητο δικαστή.
 - ο Εφόσον τα σχόλια δεν φτάνουν στο επίπεδο της υποκίνησης που προβλέπεται στο άρθρο 20 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR), και επομένως συνιστούν απλώς άσκηση της ελευθερίας του λόγου, η ΕΕ:
 - i. Θα αντιτίθεται σε κάθε αίτημα ή απόπειρα ποινικοποίησής τους,
 - ii. Είτε μεμονωμένα είτε από κοινού με άλλα κράτη ή περιφερειακούς οργανισμούς, θα προχωρά στην έκδοση δηλώσεων που θα ζητούν αποφυγή της βίας και θα καταδικάζουν κάθε πράξη βίας που εκδηλώθηκε ως αντίδραση στα σχόλια αυτά,
 - iii. Θα προτρέπει τους κρατικούς και άλλους σημαντικούς -θρησκευτικούς ή μη- παράγοντες να εκδηλωθούν δημόσια και να συμμετάσχουν σε εποικοδομητικό δημόσιο διάλογο σχετικά με ό,τι αντιλαμβάνονται ως προσβλητικό λόγο, καταδικάζοντας κάθε μορφή βίας,
 - iv. Θα υπενθυμίζει ότι ο αποτελεσματικότερος τρόπος να αποτραπούν οι θεωρούμενες ως προσβλητικές εκδηλώσεις της ελευθερίας έκφρασης είναι η ίδια η χρήση της ελευθερίας της έκφρασης. Η ελευθερία της έκφρασης εφαρμόζεται τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου¹⁸. Τα νέα μέσα καθώς και η τεχνολογία της πληροφορίας και των επικοινωνιών παρέχουν, σε όσους αισθάνονται προσβεβλημένοι από την κριτική ή την απόρριψη της θρησκείας και των πεποιθήσεών τους, εργαλεία άμεσης άσκησης του δικαιώματός τους να απαντήσουν.
 - ο Σε κάθε περίπτωση, η ΕΕ θα υπενθυμίζει, εφόσον κρίνεται απαραίτητο, ότι το δικαίωμα θρησκευτικής ελευθερίας και ελευθερίας των πεποιθήσεων, όπως αποτυπώνεται στα σχετικά διεθνή πρότυπα, δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα αποκλεισμού μιας θρησκείας από την κριτική ή τη σάτιρα¹⁹.
- β. Όταν βρίσκεται αντιμέτωπη με περιορισμούς της ελευθερίας έκφρασης στο όνομα της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, η ΕΕ:

¹⁸ Βλ. απόφαση αριθ. 20/8 του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ.

¹⁹ Βλέπε παράγραφο 19 των συμπερασμάτων του σχεδίου δράσης του Ραμπάτ σχετικά με την υποκίνηση μίσους, 5 Οκτωβρίου 2012.

- Θα υπενθυμίζει ότι περιορισμοί στην ελευθερία έκφρασης επιτρέπονται μόνον στο βαθμό που ορίζει ο νόμος και είναι αναγκαίοι για την προστασία των δικαιωμάτων ή της φήμης των άλλων ή για λόγους εθνικής ασφάλειας, δημόσιας τάξης, δημόσιας υγείας ή προστασίας των χρηστών ηθών²⁰ ενώ δεν επιτρέπεται κανένας περιορισμός της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων για λόγους εθνικής ασφάλειας²¹.
- Θα τονίζει το γεγονός ότι η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με θρησκείες ή πεποιθήσεις και οι προσπάθειες πειθούς για παρόμοια θέματα προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο, υπό την προϋπόθεση ότι η πειθώ δεν ασκείται με τρόπο καταναγκαστικό και δεν θέτει εμπόδια στην ελευθερία των άλλων.
- Θα υπενθυμίζει, σε κάθε κατάλληλη ευκαιρία, ότι οι νόμοι που ποινικοποιούν τη βλασφημία θέτουν περιορισμούς στην έκφραση σχετικά με τη θρησκεία και τις πεποιθήσεις, συχνά χρησιμοποιούνται προκειμένου να δικαιολογηθούν διώξεις, κακομεταχείριση ή πράξεις εκφοβισμού θρησκευτικών και άλλων μειονοτήτων και μπορεί να έχουν σοβαρό ανασταλτικό αποτέλεσμα στην ελευθερία της έκφρασης και στην θρησκευτική ελευθερία και ελευθερία των πεποιθήσεων. Ως εκ τούτου, η ΕΕ συνιστά την αποποινικοποίηση παρόμοιων αδικημάτων.
- Θα αποδοκιμάζει με σθένος τη χρήση της θανατικής ποινής, της σωματικής τιμωρίας και της στέρησης της ελευθερίας ως ποινών για το αδίκημα της βλασφημίας.
- Θα υπενθυμίζει ότι το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προστατεύει τα άτομα όχι τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις καθ' εαυτές. Η προστασία μιας θρησκείας ή πεποίθησης δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει ή να συγχωρήσει περιορισμούς ή παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ασκούνται ατομικά ή από κοινού με άλλους.

3. Προαγωγή του σεβασμού της πολυμορφίας και της ανεκτικότητας

33. Η προαγωγή της θρησκευτικής ανοχής, ο σεβασμός της πολυμορφίας και η αμοιβαία κατανόηση έχουν ύψιστη σημασία στη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την πλήρη απόλαυση της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων από όλους τους ανθρώπους.

²⁰ Άρθρο 19.3 ICCPR.

²¹ Άρθρο 18.3 ICCPR. Βλ. επίσης Γενικές παρατηρήσεις αριθ. 22 και 34.

34. Η ΕΕ προτίθεται:

- α. Να παροτρύνει κρατικούς και άλλους σημαντικούς φορείς, θρησκευτικούς ή μη, να αποφεύγουν να υποδαυλίζουν διαθρησκευτικές εντάσεις, είτε μέσω νόμων είτε μέσω πρακτικών, να υποστηρίζουν κατάλληλες πρωτοβουλίες για την προαγωγή ενός κλίματος σεβασμού και ανεκτικότητας μεταξύ όλων των ατόμων, ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, και να αποκλιμακώνουν τις αναδυόμενες εντάσεις.
- β. Να απευθύνει έκκληση στα κράτη να προάγουν, μέσω του εκπαιδευτικού τους συστήματος και άλλων εργαλείων, το σεβασμό της πολυμορφίας και της αμοιβαίας κατανόησης, προάγοντας τη γνώση σχετικά με τις διαφορετικές θρησκείες και πεποιθήσεις εντός της επικράτειάς τους.
- γ. Να χρησιμοποιεί κάθε διαθέσιμο εργαλείο, περιλαμβανομένων των χρηματοδοτικών μέσων, για την προαγωγή ενός πολιτισμού βασισμένου στον αμοιβαίο σεβασμό, την πολυμορφία, την ανεκτικότητα, το διάλογο και την ειρήνη και θα συντονίζεται, κατά περίπτωση, με περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

4. Διακρίσεις

35. Τα κράτη έχουν καθήκον να προστατεύουν όλα τα άτομα που ζουν στην επικράτειά τους από άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, οποιοδήποτε και αν είναι οι λόγοι που προβάλλονται για τις διακρίσεις αυτές. Στα παραπάνω περιλαμβάνονται αφενός το καθήκον να ανακαλούν νομοθετικές ρυθμίσεις που εισάγουν διακρίσεις και να εφαρμόζουν νομοθεσία που προστατεύει τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία των πεποιθήσεων και αφετέρου το καθήκον να τερματίζουν επίσημες πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις, επίσης δε να προστατεύουν τα άτομα από διακρίσεις που εφαρμόζουν κρατικοί και άλλοι σημαντικοί -θρησκευτικοί ή μη- φορείς.

36. Πεποιθήσεις ή πρακτικές που είναι, ή φέρονται ότι είναι παραδοσιακές χρησιμοποιούνται συχνά για να δικαιολογήσουν διακρίσεις ή καταναγκασμό στη βάση της θρησκείας ή των πεποιθήσεων. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν η άρνηση πρόσβασης στην εργασία ή την εκπαίδευση για τις γυναίκες, οι απαγωγές νυφών, οι πρόωροι και καταναγκαστικοί γάμοι και ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων. Οι κοινότητες δεν έχουν το δικαίωμα να παραβιάζουν τα δικαιώματα των επιμέρους μελών τους. Όλα τα άτομα, περιλαμβανομένων των γυναικών και των κοριτσιών, έχουν το δικαίωμα επιλογής της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους, καθώς και το δικαίωμα να μην πιστεύουν σε θρησκεία ή να μην υιοθετούν πεποιθήσεις. Επιπλέον, πρέπει να δοθεί προσοχή στις διακρίσεις εναντίον εθνοτικών ομάδων, ατόμων λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας του φύλου τους και υποστηρικτών ορισμένων δογματικών ερμηνειών.

37. Η ΕΕ προτίθεται:

- α. Να καταδικάζει και να αναλαμβάνει κατάλληλη δράση (διαβήματα, δημόσιες δηλώσεις, στήριξη των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κτλ.) κατά κάθε μορφής μισαλλοδοξίας και διακρίσεων που στρέφεται κατά ατόμων λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους κατά παράβαση του δικαιώματος της ισότητας και της μη εισαγωγής διακρίσεων στην απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (άρθρα 2 και 26 του Διεθνούς συμφώνου (ICCPR), άρθρο 2 του Διεθνούς συμφώνου περί των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων (ICESCR)).
- β. Να εκδίδει διαβήματα όταν οι συνταγματικές ή νομοθετικές διατάξεις ενός κράτος προάγουν, ενθαρρύνουν ή επιτρέπουν παρόμοιες διακρίσεις. Η ΕΕ πρέπει να προσφέρει τεχνική βοήθεια προκειμένου να συνεισφέρει στην ευθυγράμμιση σχετικών διατάξεων με τις διεθνείς νομικές υποχρεώσεις.
- γ. Να δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε πρακτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, των παιδιών και των μεταναστών λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι διακρίσεις στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ή η άρνηση πρόσβασης στην εκπαίδευση και ο καταναγκασμός που συνδέεται με την επίδειξη θρησκευτικών συμβόλων, η απασχόληση, η συμμετοχή στη δημόσια ζωή, η ανισότητα των οικογενειακών δικαιωμάτων, η μεταβίβαση εθνικότητας, η ελεύθερη κυκλοφορία και εγκατάσταση, η έλλειψη αμερόληπτης δικαιοσύνης, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, κτλ.
- δ. Να στηρίζει τις προσπάθειες διεθνών, κρατικών και μη κρατικών φορέων για την εκπαίδευση του ευρύτερου πληθυσμού σχετικά με τα διεθνή νομικά πρότυπα και τις καταστροφικές επιπτώσεις που έχουν οι διακρίσεις τόσο για τα θύματά τους όσο και για την ευημερία της κοινωνίας γενικότερα.

5. Αλλαγή ή εγκατάλειψη θρησκείας και πεποιθήσεων

38. Οι περιορισμοί του απολύτου δικαιώματος αλλαγής ή εγκατάλειψης θρησκείας και πεποιθήσεων συγκαταλέγονται μεταξύ των πλέον διαδεδομένων παραβιάσεων της ελευθερίας θρησκείας και πεποιθήσεων.²² Οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις για τους προσήλυτους και τα άτομα που εγκαταλείπουν τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις τους και τις οικογένειές τους, τόσο εξαιτίας ενεργειών κρατικών αρχών (π.χ φυλάκιση, απώλεια επιμέλειας τέκνου, αποκλήρωση, απώλεια δικαιωμάτων ιδιοκτησίας) όσο και εξαιτίας πράξεων βίας από μη κρατικούς φορείς, για παράδειγμα «εγκλήματα τιμής».

²² Βλέπε εν προκειμένω έκθεση A/67/603 του ΕΕΗΕ για την ελευθερία θρησκείας ή πεποιθήσεων προς τη ΓΣΗΕ, 13 Αυγούστου 2012

39. Η ΕΕ προτίθεται:

- Να καλέσει τα κράτη να καταργήσουν νομοθετήματα που τιμωρούν ή εισάγουν διακρίσεις εναντίον ατόμων για λόγους αλλαγής ή εγκατάλειψης θρησκείας ή πεποιθήσεων ή για λόγους παρακίνησης άλλων σε αλλαγή θρησκείας ή πεποιθήσεων, ιδίως όταν οι περιπτώσεις αποστασίας, ετεροδοξίας ή μεταστροφής τιμωρούνται με θάνατο ή με ποινές μακρόχρονης φυλάκισης.²³
- Να καταδικάσει τη χρήση μέτρων καταναγκασμού εναντίον ατόμων κατά την ελεύθερη επιλογή ή άσκηση θρησκείας και πεποιθήσεων. Τα κράτη οφείλουν να εφαρμόζουν μέτρα κατά του καταναγκασμού σε θέματα θρησκείας και πεποιθήσεων κατά τρόπο αμερόληπτο.

6. Εκδήλωση θρησκευτικής πίστης και πεποιθήσεων

40. Τα άτομα έχουν δικαίωμα να αποφασίζουν αυτοβούλως εάν και πώς επιθυμούν να εκδηλώνουν την θρησκευτική τους πίστη ή τις πεποιθήσεις τους. Τυχόν περιορισμοί της ελευθερίας αυτής πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά.²⁴ Η εκδήλωση της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων μπορεί να έχει διάφορες εκφάνσεις. Πρόκειται μεταξύ άλλων για το δικαίωμα των παιδιών να γνωρίσουν την πίστη ή τις πεποιθήσεις των γονέων τους, και για το δικαίωμα των γονέων να γαλουχούν τα παιδιά τους με τις αρχές της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους. Αφορά επίσης το δικαίωμα να συνασπάζεται κανείς ειρηνικά τη θρησκεία ή πεποιθήσεις άλλου, χωρίς να υπόκειται στην έγκριση του κράτους ή άλλης θρησκευτικής κοινότητας. Τυχόν περιορισμοί της ελευθερίας της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, μεταξύ άλλων όσον αφορά τους τόπους λατρείας και την καταγραφή σε κρατικά μητρώα θρησκευτικών ή άλλων ομάδων πεποιθήσεων, πρέπει να γίνεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις και σε συμμόρφωση προς τα διεθνή πρότυπα.

41. Στους περιορισμούς που συχνά επιβάλλονται από τα κράτη συμπεριλαμβάνονται η άρνηση χορήγησης νομικής προσωπικότητας σε θρησκευτικές και άλλες κοινότητες πεποιθήσεων, η άρνηση πρόσβασης σε τόπους λατρείας/ συνάθροισης και ταφής, η τιμωρία μη καταγεγραμμένων θρησκευτικών δραστηριοτήτων με εξωπραγματικά πρόστιμα ή ποινές φυλάκισης, ή η απαίτηση τα παιδιά που ανήκουν σε μειονοτικές θρησκευτικές και άλλες πεποιθήσεις να λαμβάνουν ομολογιακή εκπαίδευση σύμφωνη με τις πεποιθήσεις της πλειονότητας. Διάφορα κράτη δεν αναγνωρίζουν το δικαίωμα της άρνησης της στρατιωτικής θητείας για λόγους συνειδήσεως ως τμήμα της νόμιμης άσκησης της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων, όπως απορρέει από το άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICPR).²⁵ Στις καταχρήσεις εκ μέρους μη κρατικών φορέων συμπεριλαμβάνονται η καταστροφή τόπων λατρείας, η βεβήλωση νεκροταφείων, η εξαναγκαστική τήρηση θρησκευτικών κανόνων και οι πράξεις βίας.

²³ Βλέπε κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ περί θανατικής ποινής, τμήμα III: έγγραφο ελαχίστων προδιαγραφών

²⁴ Βλέπε εξελίξεις των περιορισμών στο κεφάλαιο «Ορισμοί» του κειμένου των κατευθυντήριων γραμμών.

²⁵ Βλ. Γενική παρατήρηση αριθ. 22.

42. Η ΕΕ προτίθεται:

- α. Να απορρίψει απόπειρες να καταστεί η άσκηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνάρτηση της άδειας κρατικών αρχών, για παράδειγμα με την υποχρεωτική καταγραφή σε μητρώα θρησκευτικών ή άλλων ομάδων πεποιθήσεων και την απαγόρευση μη καταγεγραμμένων θρησκευτικών δραστηριοτήτων.
- β. Να αναλάβει δράση όταν οι απαιτήσεις καταγραφής σε μητρώα θρησκευτικών ή σχετικών με τις πεποιθήσεις οργανώσεων χρησιμοποιούνται ως πρόσχημα κρατικού ελέγχου και όχι μέσο για τη διευκόλυνση της άσκησης της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων.
- γ. Να ενθαρρύνει τα κράτη να διασφαλίσουν την προστασία των χώρων θρησκευτικής κληρονομιάς και των τόπων λατρείας,²⁶ ιδίως οσάκις οι συναθροιζόμενες εκεί ομάδες ανθρώπων αντιμετωπίζουν απειλές. Σε περιπτώσεις πράξεων βανδαλισμού και βεβήλωσης ή καταστροφής θρησκευτικών χώρων, η ΕΕ και οι Αποστολές των κρατών μελών επιδιώκουν να επισκεφθούν τους χώρους και να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη ως προς την καταστροφή και τις επιπτώσεις της.
- δ. Να αναλάβει δράση σε περίπτωση αδικαιολόγητης δήμευσης περιουσίας που χρησιμοποιείται για θρησκευτική λατρεία, ή όταν οι πιστοί εμποδίζονται με άλλο τρόπο να την χρησιμοποιήσουν για το νόμιμο σκοπό της ύπαρξής της.
- ε. Να αναλάβει δράση όταν δυσανάλογος διοικητικός ή κανονιστικός φόρτος επιβάλλεται στην εσωτερική λειτουργία των θρησκευτικών ή άλλων ομάδων πεποιθήσεων και των ιδρυμάτων ή οργανώσεών τους, έτσι ώστε να εμποδίζονται εκδηλώσεις της θρησκευτικής πίστης ή των πεποιθήσεων «μαζί με άλλους, είτε δημόσια είτε ιδιωτικά»²⁷ και η άσκηση των συναφών ελευθεριών του συνέρχεσθαι ειρηνικά και συνεταιρίζεσθαι.
- στ. Να καταδικάσει τη νομοθεσία που προβλέπει διακριτική μεταχείριση προσώπων ή ομάδων διαφορετικών θρησκειών και πεποιθήσεων, καθώς και τη διακριτική εφαρμογή σε αυτά τα πρόσωπα και ομάδες νομοθεσίας κατ' όνομα ουδέτερης.
- ζ. Να ενθαρρύνει τα κράτη να σέβονται το δικαίωμα της άρνησης της στρατιωτικής θητείας για λόγους συνειδήσεως, με βάση τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, και να προβλέψουν εναλλακτική θητεία σε μη μάχιμη ή μη στρατιωτική θέση.

²⁶ Βλέπε κοινή δήλωση εμπειρογνομόνων των ΗΕ για την «καταστροφή των πολιτιστικών και θρησκευτικών χώρων: παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», 24 Σεπτεμβρίου 2012

²⁷ Βλ. Γενική παρατήρηση αριθ. 22 παράγραφος 4.

7. Στήριξη και προστασία για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων και ατομικών περιπτώσεων

43. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ΕΕ θα προάγει το σεβασμό και την αναγνώριση του έργου που επιτελούν οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξ ονόματος θρησκευτικών ομάδων, φιλοσοφικών, μη ομολογιακών και λοιπών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.²⁸

44. Η ΕΕ θα αντιδρά σε παραβιάσεις του δικαιώματος ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων, ανεξαρτήτως αν διαπράττονται από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς, εφόσον θίγουν συγκεκριμένα άτομα, μέσω διαβημάτων, δηλώσεων και άλλων ενεργειών - μεταξύ άλλων, θέτοντας προς συζήτηση τις συγκεκριμένες περιπτώσεις κατά τη διεξαγωγή πολιτικών διαλόγων - σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

45. Αξιωματούχοι της ΕΕ ή των κρατών μελών θα παρίστανται και θα παρακολουθούν δίκες προσώπων που διώκονται για την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία της θρησκευτικής πίστης και των πεποιθήσεων. Οι αξιωματούχοι της ΕΕ ή των κρατών μελών θα καταβάλλουν κάθε προσπάθεια να επισκέπτονται τους εν λόγω κρατούμενους ή φυλακισμένους.

8. Στήριξη προς και συμπόρευση με την κοινωνία των πολιτών

46. Η ΕΕ θα διατρανώσει την αμέριστη στήριξή της στις προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών για την προώθηση της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα συνεχίσουν, κατά περίπτωση, να διαθέτουν χρηματοδοτική στήριξη προς μη κυβερνητικές οργανώσεις που εργάζονται για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων. Η ΕΕ θα προωθεί την προβολή τοπικών οργανώσεων που εργάζονται για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων, φιλοξενώντας ή υποστηρίζοντας δημόσιες εκδηλώσεις για το θέμα αυτό, με ιδιαίτερη έμφαση στη σύμπραξη διαφόρων θρησκευτικών και άλλων ομάδων πεποιθήσεων. Η ΕΕ θα διαβουλεύεται τακτικά με την κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών ενώσεων, των μη ομολογιακών και των φιλοσοφικών οργανώσεων σχετικά με τους τρόπους προαγωγής της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και όσον αφορά ατομικές περιπτώσεις.

²⁸ Βλέπε κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ όσον αφορά τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γ. Εργαλεία

1. Παρακολούθηση, αξιολόγηση και υποβολή εκθέσεων

47. Οι Αποστολές ΕΕ (Αντιπροσωπίες ΕΕ και πρεσβείες και προξενεία των κρατών μελών) αποτελούν βασική συνιστώσα για την έγκαιρη προειδοποίηση. Οι Αποστολές ΕΕ, σε συντονισμό με κάθε αρμόδια αρχή ΚΠΑΑ, θα παρακολουθούν το σεβασμό της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων σε τρίτες χώρες, θα εντοπίζουν δε και θα υποβάλλουν εκθέσεις για τις καταστάσεις που εμπνέουν ανησυχία (συμπεριλαμβανομένων ατομικών περιπτώσεων και συστημικών θεμάτων), με έρεισμα τις διαθέσιμες πηγές εντός και εκτός της χώρας, μεταξύ άλλων της κοινωνίας των πολιτών, έτσι ώστε η ΕΕ να μπορεί να αναλάβει ταχεία και κατάλληλη δράση. Οι εκθέσεις των αντιπροσωπιών ΕΕ θα πρέπει να συζητούνται στις αρμόδιες ομάδες του Συμβουλίου και, αν είναι σκόπιμο, στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ) προς εξεύρεση της ενδεδειγμένης αντίδρασης.

48. Μέσω της τοπικής παρουσίας και των επιτελικών της ικανοτήτων, η ΕΕ:

- α. Θα παρακολουθεί και θα αξιολογεί την κατάσταση της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων σε επίπεδο χωρών ώστε να εντοπίζει την πρόοδο ή τυχόν αδυναμίες, παράλληλα με τις προτεραιότητες και τα θέματα που καλύπτουν οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές.
- β. Θα διατηρεί επαφή με τα μέρη που πλήττονται από παραβιάσεις ή συγκρούσεις, τις τοπικές και περιφερειακές αρχές, τις τοπικές και διεθνείς οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, μεταξύ των οποίων οργανώσεις γυναικών, τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και θρησκευτικές και άλλες ομάδες πεποιθήσεων προκειμένου να τηρείται πλήρως ενήμερη για ειδικές καταστάσεις, μη εξαιρουμένων ατομικών περιπτώσεων, για συστημικά θέματα και πτυχές που αφορούν τη σύγκρουση. Κατά τις επαφές αυτές, η ΕΕ θα επικεντρώνει το ενδιαφέρον σε ομάδες στα πλαίσια θρησκευτικών ή συστημάτων πεποιθήσεων, στις γυναίκες και τους νέους.
- γ. Θα συμπεριλάβει στις ανά χώρα στρατηγικές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και στην υποβολή περιοδικών εκθέσεων ανάλυση της κατάστασης της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων, συμπεριλαμβανομένης της διαπίστωσης παραβιάσεων· θα εξειδικεύει τυχόν μέτρα (π.χ. αιτήσεις προς τις κρατικές αρχές, μνεία του θέματος σε πολιτικούς διάλογους, χρηματοδότηση), τα οποία σχεδιάζονται ή λαμβάνονται ως αντίδραση στις παραβιάσεις.
- δ. Θα εξασφαλίζει τη συνέχεια και την υποβολή εκθέσεων για ατομικές περιπτώσεις και συστημικά θέματα).
- ε. Θα εξετάζει την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων στην ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

2. Διαβήματα και δημόσια διπλωματία

49. Η ΕΕ θα εγείρει το θέμα της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων ως αρμόζει στις επαφές υψηλού επιπέδου, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου ΥΕ/ΑΕ και του Ειδικού Εντεταλμένου της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και των Αρχηγών αντιπροσωπιών.

50. Κατά περίπτωση, η ΕΕ θα προβαίνει σε διαβήματα ή δημόσιες δηλώσεις τόσο προληπτικά όσο και αντιδρώντας σε σοβαρές παραβιάσεις της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων, όπως εκτελέσεις, εξωδικαστικές εκτελέσεις, άδικες δίκες, εκρήξεις κοινοτικής βίας ή βίαιες επιθέσεις. Θα εξετάζει επίσης το ενδεχόμενο να προβαίνει σε δηλώσεις για να τονίσει τυχόν θετικές εξελίξεις σχετικά με την προαγωγή και προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας και της ελευθερίας των πεποιθήσεων.

3. Πολιτικοί διάλογοι

51. Σε επίπεδο πολιτικών διαλόγων με τις χώρες εταίρους και τις περιφερειακές οργανώσεις, η ΕΕ θα ενθαρρύνει τις χώρες αυτές να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τις σχετικές διεθνείς πράξεις, ιδίως δε το Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR), και να άρουν τις επ'αυτών επιφυλάξεις. Θα ενθαρρύνει τις χώρες εταίρους να εφαρμόσουν τις ειδικές διαδικασίες των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ειδικότερα δε του Ειδικού Εισηγητή για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων, να δεχθούν δε και να εφαρμόσουν τις συστάσεις των ΗΕ, μεταξύ άλλων εκ μέρους φορέων παρακολούθησης των συνθηκών, καθώς και συστάσεις της καθολικής περιοδικής εξέτασης. Η ΕΕ θα εξετάζει κατά τον προσήκοντα τρόπο τα συστημικά θέματα και τις ατομικές περιπτώσεις και καλεί τις χώρες εταίρους να δρομολογήσουν νομοθετικές αλλαγές για να διασφαλιστεί ισονομία όσον αφορά την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων.

52. Η ΕΕ θα χρησιμοποιήσει τους πολιτικούς διαλόγους για να ενθαρρύνει τη συνεργασία και συντονισμένες προσπάθειες για την προαγωγή της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων σε πολυμερή φόρουμ, θα υποστηρίξει δε τη διάδοση βέλτιστων πρακτικών σε περιφερειακό επίπεδο.

4. Επισκέψεις ΕΕ και κρατών μελών

53. Η ΕΕ θα εξασφαλίσει ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και οι αντιπροσωπίες κρατών μελών που επισκέπτονται τρίτες χώρες είναι πλήρως ενημερωμένες για την κατάσταση σχετικά με την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων. Κατά τις επισκέψεις αυτές θα προβάλλονται, κατά περίπτωση, οι προτεραιότητες και τα θέματα που καλύπτουν οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές και θα γίνονται συναντήσεις με υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

5. Χρήση εξωτερικών χρηματοδοτικών μέσων

54. Η ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων θα παραμείνει μεταξύ των προτεραιοτήτων του Ευρωπαϊκού Μέρους για τη Δημοκρατία και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (EIDHR), συν τοις άλλοις χάρη στη χρηματοδότηση σχεδίων των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη συνδρομή προς όσους τελούν υπό άμεση απειλή. Άλλα ενωσιακά γεωγραφικά και θεματικά χρηματοδοτικά μέσα θα χρησιμοποιηθούν επίσης κατά περίπτωση για την προώθηση της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων σε συνεργασία με τις χώρες εταίρους. Προσοχή θα δοθεί στην οικοδόμηση ικανοτήτων και σε σχέδια κατάρτισης για τη διαμεσολάβηση με σκοπό την πρόληψη ή επίλυση βιαιοτήτων και συγκρούσεων οφειλόμενων στη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις.²⁹

55. Οι αντιπροσωπίες της ΕΕ μπορούν να υποστηρίζουν τα σχέδια της κοινωνίας των πολιτών για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων στο πλαίσιο των «ειδικών σχεδίων στήριξης για κάθε χώρα» (CBSS). Τα σχέδια με ευρύτερο προορισμό να προωθηθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, η καταπολέμηση των δυσμενών διακρίσεων, τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες και αυτόχθονες πληθυσμούς, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, η ανεκτικότητα και η αλληλοκατανόηση των πολιτισμών, η δε αντιμετώπιση των γενεσιουργών αιτίων των διενέξεων και η καταπολέμηση της ατιμωρησίας θα συντελέσουν εξ ίσου στην προστασία του δικαιώματος της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων.

56. Τα κράτη μέλη, η ΕΥΕΔ και οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα ανταλλάσσουν, κατά περίπτωση, πληροφορίες για σχέδια χρηματοδοτούμενα σε τρίτες χώρες στον τομέα της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων, έτσι ώστε να καταστεί δυνατός ο καλύτερος συντονισμός και η αποδοτική χρήση των πόρων.

²⁹ Βλ. επίσης «Γενική Ιδέα για την ενίσχυση των δυνατοτήτων διαμεσολάβησης και διαλόγου της ΕΕ» (2009)

57. Οι παραβιάσεις της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων θα λαμβάνονται υπόψη από την ΕΕ κατά τη λήψη απόφασης περί των ενδεδειγμένων μέτρων δυνάμει ρητρών για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε συμφωνίες με τρίτες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αναστολής της συνεργασίας, ιδίως όσον αφορά τη χρηματοδοτική βοήθεια.

6. Προώθηση της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων σε πολυμερή φόρουμ

58. Η ΕΕ θα εξασφαλίσει την περίοπτη θέση της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων στην ατζέντα των ΗΕ, με γνώρισμα μια ισχυρή προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και θα μεριμνήσει ώστε τα ΗΕ να συνεχίσουν να αντιδρούν με σθένος στις παραβιάσεις της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων και στις πράξεις μισαλλοδοξίας και βίας που οφείλονται στη θρησκεία και τις πεποιθήσεις.

59. Η ΕΕ θα συνεχίσει να εργάζεται ενεργά στα ΗΕ για να εξασφαλιστεί ισχυρή διαπεριφερειακή υποστήριξη υπέρ της προώθησης και της προάσπισης της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων, η εντολή του ειδικού εισηγητή για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων, και η εφαρμογή των σχετικών ψηφισμάτων των ΗΕ.

60. Η ΕΕ θα συμμετάσχει επίσης στην καταπολέμηση κάθε μορφής μισαλλοδοξίας και διακρίσεων που βασίζονται στη θρησκεία και τις πεποιθήσεις, και θα συμβάλει στην εφαρμογή των σχετικών ψηφισμάτων των ΗΕ, καθώς και στις πρωτοβουλίες στον τομέα του διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου τηρώντας ανοικτή στάση, και πνεύμα δέσμευσης και αμοιβαίας κατανόησης, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της UNESCO, της Συμμαχίας των Πολιτισμών των ΗΕ, του ιδρύματος Anna Lindh και της διαδικασίας της Κωνσταντινούπολης.

61. Η ΕΕ θεωρεί αυτές τις προσπάθειες συμπληρωματικές της πλήρους και αποτελεσματικής προώθησης της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων· με τη δέσμευσή της, η ΕΕ μάχεται για ουσιώδεις αναφορές στην «ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων» και για τη διατήρηση, σε όλα τα κείμενα, της έμφασης στα ανθρώπινα δικαιώματα με βάση οικουμενικά πρότυπα σχετικά με την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων, την ελευθερία έκφρασης και άλλες θεμελιώδεις ελευθερίες. Η θρησκευτική ανοχή καθώς και ο διαπολιτισμικός και διαθρησκευτικός διάλογος πρέπει να προωθηθούν υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του σεβασμού της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων, της ελευθερίας έκφρασης και άλλων θεμελιώδων ελευθεριών.

62. Η ΕΕ θα εξακολουθήσει να συνεργάζεται με τους υφιστάμενους μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης των ΗΕ επίσης όσον αφορά τη βία που οφείλεται στη θρησκεία και τις πεποιθήσεις, και θα ενθαρρύνει την ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών.
63. Κατά περίπτωση, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα εφιστούν την προσοχή στην ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων με την ευκαιρία της καθολικής περιοδικής εξέτασης του Συμβουλίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΗΕ. Η εφαρμογή των συστάσεων που δέχεται το υπό εξέταση κράτος θα παρακολουθούνται και θα υποστηρίζονται ως αρμόζει.
64. Κατά τη διμερή της δέσμευση με τις χώρες εταίρους, η ΕΕ θα στηριχθεί επίσης στο περιεχόμενο των ψηφισμάτων των ΗΕ για την «ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων», καθώς και στις σχετικές καταληκτικές παρατηρήσεις των φορέων παρακολούθησης των συνθηκών των ΗΕ και τις συστάσεις των ειδικών εισηγητών.
65. Η ΕΕ θα προωθήσει πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΟΑΣΕ και Συμβουλίου της Ευρώπης και θα συμβάλει στην καλύτερη εφαρμογή των δεσμεύσεων στον τομέα της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων. Με τους εν λόγω οργανισμούς θα διοργανώνονται τακτικές ανταλλαγές. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στη δέσμευση με χώρες ΟΑΣΕ και Συμβουλίου της Ευρώπης οι οποίες δεν είναι κράτη μέλη ΕΕ.
66. Η ΕΕ θα εντείνει τη δράση της με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς και περιφερειακούς μηχανισμούς για τα ανθρώπινα δικαιώματα ανά τον κόσμο, για την προώθηση και προστασία της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων.

7. Κατάρτιση

67. Σε συντονισμό με τα κράτη μέλη και σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων εκκλησιών και θρησκευτικών ενώσεων, φιλοσοφικών και μη ομολογιακών οργανώσεων, η ΕΥΕΔ θα αναπτύξει εξοπλισμό κατάρτισης προσωπικού επιτόπου και στην έδρα της. Ο εξοπλισμός θα τεθεί στη διάθεση των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Η κατάρτιση θα είναι πρακτικού προσανατολισμού, εστιασμένη στη δυνατότητα των αποστολών ΕΕ να χρησιμοποιούν εργαλεία ΕΕ για την αποτελεσματική ανάλυση και υποβολή εκθέσεων έτσι ώστε να τονίζονται οι θεματικές προτεραιότητες της ΕΕ και να δίνεται απάντηση στις παραβιάσεις.

III. Εφαρμογή και αξιολόγηση

68. Η ΕΕ θα ενισχύσει περαιτέρω τη συνεργασία της με το Γραφείο της Υπατης Αρμοστού των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τον Ειδικό Εισηγητή των ΗΕ για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων. Η ΕΕ θα συνεργαστεί με διεθνείς οργανισμούς για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων. Η ΕΕ θα ενισχύσει τις ανταλλαγές της με περιφερειακούς φορείς εμπειρογνομόνων για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένης της Επιτροπής της Βιέννης), το γραφείο για τους δημοκρατικούς θεσμούς και τα δικαιώματα του ανθρώπου (ODIHR) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), καθώς και με σχετικούς περιφερειακούς και εθνικούς φορείς με αποστολή την προώθηση και προστασία της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων.

69. Η COHOM, με τη συνδρομή της ad hoc Ομάδας για την ελευθερία της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, θα υποστηρίξει την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών με τη συμμετοχή, κατά περίπτωση, των γεωγραφικών Ομάδων του Συμβουλίου. Θα παρέχει πρόσθετη καθοδήγηση δράσης για τις αποστολές ΕΕ, ιδίως ως προς τα συστημικά θέματα και τις ατομικές περιπτώσεις. Θα εκδίδει εν ανάγκη έγγραφα κατευθύνσεων για βασικά ερωτήματα και επίκαιρα θέματα.

70. Η COHOM θα αξιολογεί την εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων γραμμών μετά την παρέλευση τριετίας, μεταξύ άλλων βάσει των εκθέσεων που υποβάλλουν οι Αρχηγοί Αποστολής και κατόπιν διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών και τους αρμόδιους ειδικούς από τον ακαδημαϊκό χώρο. Στη διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένων εγχώριων και διεθνών οργανώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οργανώσεων γυναικών. Στη διαβούλευση συμμετέχουν εκκλησίες και θρησκευτικές ενώσεις, φιλοσοφικές και μη ομολογιακές οργανώσεις στα πλαίσια του ανοικτού, διαφανούς και τακτικού διαλόγου δυνάμει του άρθρου 17 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

71. Τακτικές ανταλλαγές απόψεων θα πραγματοποιούνται με τις αρμόδιες επιτροπές, υποεπιτροπές και ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την εφαρμογή, αξιολόγηση και επισκόπηση των ανά χείρας κατευθυντήριων γραμμών.

Μη εξαντλητικός κατάλογος των διεθνών κανόνων, προτύπων και αρχών τις οποίες
δύνανται να επικαλείται ή να χρησιμοποιεί η ΕΕ στις επαφές με τις τρίτες χώρες.

Ηνωμένα Έθνη

Συνθήκες:

1948 - Σύμβαση για την πρόληψη και καταπολέμηση του εγκλήματος της γενοκτονίας

- Άρθρο II - Ορισμός της «γενοκτονίας»

1951 - Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων

- Άρθρο 1 - Ορισμός του «πρόσφυγα»
- Άρθρο 3 - Μη εισαγωγή διακρίσεων
- Άρθρο 4 - Θρησκεία
- Άρθρο 33 - Απαγόρευσις απελάσεως ή επαναπροωθήσεως

1954 - Σύμβαση σχετικά με το καθεστώς του ανιθαγενούς

- Άρθρο 3, 4

1966 - Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

- Άρθρα 2, 4, 18, 20, 24, 26, 27

1966 - Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων

- Άρθρο 5

1966 - Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα

- Άρθρο 2, 13

1979 - Σύμβαση για την κατάργηση κάθε μορφής διακρίσεων έναντι των γυναικών

- Άρθρο 2

1989 - Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού

- Άρθρα 2, 14, 20, 29, 30

Δηλώσεις:

1948 - Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

- Άρθρα 2, 16, 18, 26

1981 - Διακήρυξη για την εξάλειψη κάθε μορφής μισαλλοδοξίας και διακρίσεων λόγω θρησκείας και πεποιθήσεων, 1986 - Διακήρυξη για το δικαίωμα στην ανάπτυξη

- Άρθρο 6

1992 - Διακήρυξη του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων που ανήκουν σε Εθνοτικές, Θρησκευτικές ή Γλωσσικές Μειονότητες

2007 - Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών

Γενικές παρατηρήσεις

1993 - Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Γενική παρατήρηση αριθ. 22: Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας (άρθρο 18)

1994 - Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Γενική παρατήρηση αριθ. 23: Τα δικαιώματα των μειονοτήτων (άρθρο 27)

2011 - Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Γενική παρατήρηση αριθ. 34: Ελευθερία γνώμης και έκφρασης (άρθρο 19)

Περιφερειακές συνθήκες

Σημειωτέον ότι ορισμένες περιφερειακές συνθήκες προσφέρουν περιορισμένη ή ανεπαρκή προστασία της ελευθερίας θρησκείας και πεποιθήσεων σε σύγκριση με τα διεθνή πρότυπα. Το προσωπικό της ΕΕ θα πρέπει να έχει επίγνωση αυτών των περιορισμών όταν αναφέρεται σε αυτές.

Συμβούλιο της Ευρώπης

1950 - Σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών

- Άρθρο 9 - Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας
- Άρθρο 10

1952 – Πρωτόκολλο αριθ. 1 (της ανωτέρω)

- Άρθρο 14 – Απαγόρευση των διακρίσεων
- Άρθρο 2 - Δικαίωμα στην εκπαίδευση

2000 – Πρωτόκολλο αριθ. 12 (της ανωτέρω)

- Άρθρο 1 – Γενική απαγόρευση των διακρίσεων

1995 - Σύμβαση πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων

- Άρθρα 4.1, 5, 6, 7, 8, 12, 17

2006 - Σχολιασμός για την εκπαίδευση (στο πλαίσιο της ανωτέρω)

1997 – Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί ιθαγενείας

- Άρθρο 5 - Αρχή της μη διάκρισης

2006 – Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Ανιθαγένειας στις περιπτώσεις Διαδοχής Κρατών

- Άρθρο 4 - Αρχή της μη διάκρισης

2011 - Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας

- Άρθρα 4, 12, 32, 37, 38, 42

2000 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), Σύσταση αριθ. 5 Καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων κατά Μουσουλμάνων

2002 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), Σύσταση αριθ. 7 Εθνική νομοθεσία για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων

2004 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), Σύσταση αριθ. 9 Καταπολέμηση του αντισημιτισμού

2004 - Επιτροπή «Βενετία» του Συμβουλίου της Ευρώπης/ Κατευθυντήριες γραμμές ΟΑΣΕ για την επισκόπηση της νομοθεσίας περί θρησκείας και πεποιθήσεων

Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)

Τελική Πράξη Ελσίνκι 1975 - Παράγραφος 1, βασική αρχή 7

Καταληκτικό έγγραφο σε συνέχεια της διάσκεψης της Βιέννης 1989 – Άρθρα 11, 13, 16, 17, 19, 20, 32, 59, 63, 68

1989 - Καταληκτικό έγγραφο σε συνέχεια της διάσκεψης της Βιέννης - Βασικές αρχές 13, 16 και 17

2004 - Επιτροπή «Βενετία» του Συμβουλίου της Ευρώπης/ Κατευθυντήριες γραμμές ΟΑΣΕ για την επισκόπηση της νομοθεσίας περί θρησκείας και πεποιθήσεων

2007- ΟΑΣΕ - Βασικές αρχές του Τολέδο για τη διδασκαλία σχετικά τις θρησκείες και τις πεποιθήσεις στα δημόσια σχολεία /εκπόνηση από το συμβουλευτικό σώμα εμπειρογνομόνων του ODIHR σχετικά με την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων

Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (ΟΑΚ)

1969 - Αμερικανική Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, (Σύμφωνο San Josi', Κόστα Ρίκα

- Άρθρο 1 - Υποχρέωση σεβασμού δικαιωμάτων
- Άρθρο 12 - Ελευθερία συνείδησης και θρησκείας
- Άρθρο 13 - Τιμωρία της επίκλησης θρησκευτικού μίσους
- Άρθρο 16 - Ελευθερία του συνέρχεσθαι
- Άρθρο 22 - Ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής

1988 - Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην Αμερικανική Σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στον τομέα των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων (Πρωτόκολλο του Σαν Σαλβαδόρ)

- Άρθρο 3 - Υποχρέωση μη εισαγωγής διακρίσεων
- 1994 - Διαμερικανική Σύμβαση για την πρόληψη, την τιμωρία και την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών ('Σύμβαση Belim Do Para')
- Άρθρο 4

Αφρικανική Ένωση (ΑΕ)

1969- Σύμβαση που διέπει τις ειδικές πτυχές των προσφυγικών προβλημάτων στην Αφρική

- Άρθρο IV - Μη εισαγωγή διακρίσεων

1981 - Αφρικανικός Χάρτης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών

- Άρθρα 2, 8

1990 - Αφρικανικός Χάρτης για τα δικαιώματα και την πρόνοια του παιδιού

- Άρθρο 1 - Υποχρέωση συμβαλλομένων κρατών
- Άρθρο 3 - Αρχή της μη διάκρισης
- Άρθρο 9 - Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας
- Άρθρο 11 - Εκπαίδευση
- Άρθρα 25 - Χωρισμός από τους γονείς
- Άρθρο 26 - Προστασία έναντι διακρίσεων

Σύνδεσμος αραβικών κρατών

2004 - Αραβικός χάρτης για τα ανθρώπινα δικαιώματα

- Άρθρα 3, 4, 25, 30, 34

Σύνδεσμος των κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN)

2012 – Διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ASEAN

- Άρθρο 22

Κοινοπολιτεία

2013 - Χάρτης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

- Τμήμα IV – Ανοχή, σεβασμός και κατανόηση

Ευρωπαϊκή Ένωση και κράτη μέλη

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

- Άρθρο 6

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Άρθρο 11

- Άρθρο 17

2000 - Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Άρθρο 10 - Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας
- Άρθρο 14 - Δικαίωμα στην εκπαίδευση
- Άρθρο 21 - Μη εισαγωγή διακρίσεων
- Άρθρο 22 - Πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία

2006 - Οδηγία της ΕΕ για την ίση μεταχείριση

2008 - απόφαση πλαίσιο ΕΕ όσον αφορά την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας

2009 - Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 16ης Νοεμβρίου 2009 σχετικά με την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων

2011 - Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη μισαλλοδοξία, τις διακρίσεις και τη βία λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, 21 Φεβρουαρίου 2011.

2011 - Συμπεράσματα του Συμβουλίου του Ιουνίου 2011 για την πρόληψη των συγκρούσεων

2009 - Γενική Ιδέα για την ενίσχυση των δυνατοτήτων διαμεσολάβησης και διαλόγου της ΕΕ

2009 - Ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων - πώς μπορεί το Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας να προωθήσει τον σεβασμό αυτού δικαιώματος του ανθρώπου (Δέσμη μέσων του ΗΒ για την ελευθερία της θρησκείας και των πεποιθήσεων).